

УДК 821.161.2–12.09”19”Р.Купчинський

ДРАМАТИЧНА ПОЕМА «ВЕЛИКИЙ ДЕНЬ» ЯК ПЕРЕТИН ОСОБИСТОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ДОСВІДУ

Марта Мельник

*Львівський університет внутрішніх справ,
вул. Городецька, 26, Львів 79007, Україна*

Розглянуто драматичну поему «Великий день» в контексті національно-визвольної боротьби українського народу. Проаналізовано основні ідейні складові твору, його зв'язок із історією. Продемонстровано успішність використання можливості жанру драматичної поеми Р. Купчинським у розкритті актуального героїко-політичного змісту твору, його історіософських, націософських сенсів.

Ключові слова: національне питання, імперія, панславізм, державність, національна свідомість.

Відображення значущих для української історії та характеру подій у поетичній формі є одним із традиційних і найдієвіших способів озвучення, трансляції знання наступним генераціям. Завдяки поетичному слову культура отримує можливість оживити і закріпити найважливіші складові національного характеру – духовно-патріотичні, ціннісні. Автор, своєю чергою, отримує можливість реалізувати акт єднання особистого досвіду та загальнонаціонального.

Твір «Великий день» цілком слушно заслуговує бути названим ораторією тим, хто по-геройськи поліг на Маківці, славнем Листопадовому чинові, оскільки розгортання теми ведеться лише на високих регістрах, з допомогою естетичних категорій піднесеного, трагічного, які домінують у морально-етичній проблематиці твору над ситуативно доцільною категорією потворного.

Темою поеми відповідно до її жанрових можливостей автор обрав особливі події і яскраві характери української недавньої історії, які актуалізуються у творі на рівні персонажів, що є уособленням подвигу Українських Січових Стрільців, сюжету, образної оркестровки. Особливим є місце дії у творі, навіть символічним, – це гора Маківка у Карпатах, з якою пов'язана переможна героїка усусусів. Так актуалізуються три звитяжні бої української визвольної історії XX ст. армії УСС із «відвічним ворогом» з 29 квітня по 2 травня 1915 року, які засвідчили перший збірний успіх стрілецької зброї та стрілецького Духа. У ньому розбилася московська навала об горстку ідейного Стрілецтва. Маківка – важливий форпост української національної ідентичності на художній карті українського світу Р. Купчинського. Вона зринає раз у раз не лише у ліро-епічних формах Р. Купчинського, але й у власне ліричних:

Там Маківка гора стоїть віддавна,
 Стара, як сам Бескид, та не віддавна славна.
 У тисяч дев'ятсот п'ятнадцятому році
 Зі співом на устах, з огнем завзяття в оці,
 Йшли Січові Стрільці до наступу на неї –
 Нелітні носії великої ідеї.
 Ішли на правнуків Петра і Катерини
 Абсурдні лицарі Червоної калини
 Хоч не одному з них гармати рили яму
 У мурі москалів на схід пробили браму
 І тою брамою сплили у синю далеч
 На спрагнені поля під княжий город Галич... [10, с. 3]

Свою шану віддадуть святому місцю національної звитяги О. Бабій [2], Д. Вітовський [4]. Із твором Р. Купчинського їх об'єднує націософська символізація топосу Маківки як вмістилища української волі. Із єдності місця випливає тотожність його пейзажного обрамлення, що конденсується в мікродеталях: «бори, гори, звори» відлунюють і у Р. Купчинського [10], і О. Бабія [2].

Утримання Маківки було стратегічною перемогою – завдяки цьому не сталося прориву лінії фронту, навпаки, російські війська відкинено назад. А сам бій став доказом того, що «український нарід не зрікся своїх прав до самостійного життя та що він має волю і силу вибороти собі ті права кров'ю і залізом», що «довголітня неволя не знизила українського народу до ряду покірних рабів», а навпаки, – піднесла як борців за волю». Щоправда, такі високі оцінки боям на Маківці пролунали 1935 року. А на початку 20-х років настрої галицької спільноти були дещо іншими – насамперед депресивно-песимістичними, що спонукували дорікати ветеранам стрільцям: «ще вчора оспівуваний героїзм вони (частина галицької інтелігенції. – М. М.) назвали політичним романтизмом, а нічим не причетних до української поразки звинуватили за свої втрачені ілюзії» [8, с. 343]. Поема ж переконує, що її автор прагнув спростувати несправедливі звинувачення, з одного боку, а з іншого – піднести на дусі військовополонених, з якими ділив і радощі, і печалі. Адже не випадково твір було інсценізовано в Тухолі на Поморю, дня першого падолиста 1920 року, у день, як сказано у творі, – «не святий, а трисвятий» [10, с. 8], – річницю проголошення ЗУНР 1 листопада 1918 року. Головний герой поеми Дмитро Вітовський був керівником цього переможного листопадового повстання у Львові. А сам Р. Купчинський наближав із вірою у перемогу той святий листопад українства у боях за Львів:

Бож нині, нині день святий!
 Ні, не святий, а трисвятий!
 День перший падолиста!!!
 В той день народ порвав кайдани.
 І груди свою на кров, на рани
 наставив ворогам: «На!.. Бий!!
 А краю рідного не руш!!!»
 В той день горів огонь святий

У міліонах душ!
 ...
 В той день із гір, з підгір'я, з долів
 Злетівся цвіт народу.
 Забув на час усіх ідолів,
 А вибрав Господом: Свободу! [10, с. 8]

Споріднений мотив адоруння того першого падолиста, що приніс «взимі весну» розгортає О. Бабій у поемі «Гуцульський курінь» [1]. Фабульний час у поемі Р. Купчинського 1 листопада 1919 року, бо Д. Вітовський загинув у авіакатастрофі у серпні 1919 року. Однак ретроспективні екскурси свідомості головного героя углиб української історії розширюють і час, і простір поеми. 1 листопада як твірна часова точка поеми, видається нам, вплинула і на «містерійність» твору в плані образотворення персонажів. Адже здавна в Галичині у цей день «цвинтарі палають полум'ям свічок на могилах померлих» [16, с. 28] і стає можливим продуктивний духовний контакт живих із тими родичами «з-за обрію» цього світу, хто потребує молитовної допомоги, чи прагне допомогти сущим. Очевидно, що по-своєму вплинули і реальний катастрофізм історичної ситуації, і містичні її наслідки на вибір «оболонки» персонажів поеми – усі, за винятком Мужика та Сина, є Духами, що вийшли з могил 1 листопада. Вийшли мертві, щоб допомогти «...живим і ненарожденним землякам» (Т. Шевченко).

Можливо, що остаточну «децизію» щодо «духів» міг обрати Р. Купчинський під впливом етюду Д. Вітовського «Звіт», що був написаний 1916 року, а надрукований 1917 року у літературно-мистецькому збірнику «Тим, що впали» [17, с. 382]. Адже спостерігається інтертекстуальна взаємодія обох творів у поемі «Великий день». В етюд Д. Вітовського маємої ночі на подільських ланах над Стрипою «на горбі могила» і така тиша, «що ти певний, що мусить якийсь голос одізнатися, щоби природа мертвою не видалася...» [3, с. 69]. А далі в етюд іде змалювання пейзажу: «Із сходу подув легенький вітрець. Зашамотів очерет. Задрожала вода Стрипи, й постали маленькі хвилі. Імлою сповнилася могила. Перестали мерехтіти зорі, зупинився місяць...» [3, с. 69]. Як цей екстер'єр актуалізує у свідомості, нагадує нам про пейзажну увертюру твору Р. Купчинського:

Здрімався ліс! Не чуть... не грає!
 Зів'ялий лист не шевелить?!
 Заснули гори. Стихли плаї?!
 Один потік не спить!
 І зорі моргають очима
 Немов на будний день!?
 І місяць загасив огонь
 За райськими дверима? [10, с. 6]

В обох уривках, окрім подібних пейзажних акцентів, є спільне сугерування реципієнтові напруги, драматичного очікування. А далі в етюд Д. Вітовського вміщені такі колізії сюжету, без яких, напевно, не було б поеми Р. Купчинського:

«Поволі отворилася могила... І почали з неї виходити самі молоді, самі гарні хлопці... Із здивуванням розглядалися довкола... Що це? Як клялися у сю могилу, була осінь, а тепер?... Зеленіють поля, віє теплий вітерець. Так довго спали?... І почали згадувати: їх ряди по цей бік ріки – по той бік... хто був по той бік?... Ах, згадали! Так що це? Не чути гармат, ні крісів...

І всі звертаються до того, що поволі, повагом останній вийшов з могили. А він так само кинув оком по полях, і його лице мов зраділо від якоїсь таємної радості. Спокійно кинув у громаду одне слово: «Збірка!» ...І дивні дива почали творитися в ясну маєву ніч... На зазив із подільських ланів почали отворятися могили. І над Дністром, і в Карпатах, ген усюди, де тільки зложили колись до неї того, що мав на шапці рідну відзнаку, що мав Мазепину, а в серці віру. А з них почали виходити самі молоді, самі гарні... І з-над Галича, і з Карпат, і з-над Сяну, і з-над Дону, і з Кавказу. ... Все зацікавило, бо це мертві звіти складали» [3, с. 70].

Варто зазначити, що у своєму творі Р. Купчинський оригінально потрактував мотив вставання з могил відповідно до власної ідеї, не повторив сюжетних колізій твору Д. Вітовського, ані персонажної організації. Якщо у творі Д. Вітовського січовики складають звіт старшині, то у Р. Купчинського, навпаки, Дух полковника Д. Вітовського скликав на збірку своїх стрільців, аби дати їм свій звіт про те, що немає ні царів, ні цісарів, немає кайданів:

Стрільці мої! З долини зла
Я, сотник ваш, сюди прийшов
Сказати вам, що не пішла
На марно ваша юна кров!...[10, с. 9]

У Р. Купчинського теж є мотив впізнавання місця, але, на відміну від етюду Д. Вітовського, де усі повсталі з мертвих намагаються зорієнтуватися на місцевості, його впізнає провідник, Дух Вітовського, померлі ж рядовики, прокидаючись з вічного сну, знають свою «вічну» дислокацію.

Взагалі ж містеріальний план твору, творений специфічними персонажами-Духами разом з фінальною появою Архистратига Михайла, розширює часові межі проблематики твору у позачасовість, сприяє сприйняттю морально-дидактичних висновків поеми як універсально-візіонерських.

Треба сказати, що могила як ідентифікаційний топос стрілецької поезії має значну частотність використання у різних авторів, яким галицька критика у 20–30 роках це закидала як мінус. Однак, думаємо, що тут є інтуїтивне осягнення зв'язку народу зі своєю землею, яку у час польсько-української війни намагалися відібрати. «...Могили в'яжуть наріз з землею в не меншій мірі, аніж оселі, де мешкають живі. Може звідсіль і спорідненість слів “дім-домовина”... Могили дають виразне свідоцтво посідання народом даного терену і ступінь його закорінення в нім» [13, с. 353–358].

Образ Д. Вітовського у поемі сповнений пафосу, драматизму. Він – утілення самопожертви в ім'я України. І в цьому Р. Купчинський об'єктивно оцінив статус Вітовського-борця в українській історії і державності. При уточненні часу дії твору Р. Купчинському чомусь важливим було вести часовий відлік від смерті полковника Д. Вітовського. Його смерть 4 серпня 1919 року поблизу Ратибора

над Долішньою Сілезією в авіакатастрофі, яку дослідники визначають як «звичайне політичне вбивство», за яким пішла низка вбивств лідерів національно-визвольної боротьби. Він був справжнім вождем і провідником мас, якого Україні завжди бракувало у хвилини крутих історичних переворотів [5, с. 131]. За значенням для української справи його порівнювали із Симоном Петлюрою. І, як згодом по Петлюрі, наприклад, у поезії УПА [22, с. 160–162], так по смерті Д. Вітовського, Україна сповнилася треносами за своїм героєм – і в публіцистичній періодиці, і в поезії. Того трагічного року, як дослідив Р. Горак [5], був написаний поетичний некролог О. Олеся «Пам'яті Д. Вітовського»:

Схилимо голови... Нова труна,
Нова тяжка безмірна втрата...
Розбитий келих без вина;
Народ без сина і без брата [10, с. 9].

Тоді у газеті «Стрілець» поряд із офіційним запізнілим повідомленням (це було зумовлено навмисними перешкодами окупантів. – *М. М.*) про смерть полковника Р. Купчинський вилле свої сльози: «Не журися – потішав... свого вірного товариша, – що Твій гріб на чужині. Як тільки втишиться світова буря, візьмемо ми Твої Тлінні Останки в Рідний край. І зложимо їх у рідній сторонці Твоїй, де Ти вчився так народ любити.

І могили високу при дорозі квітами вберемо, і вишиємо барвінком і рутою, вмережуємо довкола. Поставимо на гріб високий хрест з берези, як се є звичаєм у стрільців. А на хресті напишемо Тобі: “за волю і самостійність України згинув Дмитро Вітовський, полковник УСС”. Щоб кождий, хто чи йде, чи їде, знав, хто Ти був і за що боровся...» [5]. Цей своєрідний вербальний, умовний ритуал поховання дасть змогу серцем діткнутися до прощальної червоної китайки Провідника, похованого 14 серпня 1919 року у Берліні, усім українцям.

Також Р. Купчинський акцентував на несамовитому зв'язку полковника із рідною землею. Перший монолог Духа полковника Д. Вітовського у поемі виявляє портрет людини, яка по тривалому часі розлуки вдивляється у екстер'єр і фізіологічним зором, і психологічним, внутрішнім: «Один, один Чумацький Шлях, / Дорога душ до раю, / Блестить, міниться в небесах, / Як у мойому краю / Роса перлиста!» Фрагмент виявляє те, що герой був у розлуці із рідними місцями, і наче впізнає їх знову. Те, що у поемі в ніч 1 листопада Дух Вітовського повернувся на рідну гору Маківку, до своїх стрільців, з якими тут «здобув перемогу, а потім погнав ворога з Карпат» [5] – з далекої і глибокої могили, є художнім ходом неабиякої емоційної та ідейної сили, що розкриває правдиво сутність реального прототипа. Адже відомо, що полковник Д. Вітовський «з Парижа рвався туди. Йому здавалося, що його присутність серед стрільців подесатерить їхні сили. Україну можна врятувати» – підсумовує Р. Горак. На основі нечисленних публікацій про Д. Вітовського можна зробити висновок, що він був ідеологом українського стрілецького війська, його вчителем, батьком, його Мойсеєм на шляху до омріяної свободи.

Саме з його іменем пов'язується у тих роках ідея соборності українських

земель і єдності розділених єдинокровних галицьких та наддніпрянських українців. Газета «Діло» за 5 листопада 1918 року інформувала громадськість, як Полковник повідомив Київ по телефону про здобуття Львова: «зайнятий українськими військами Львів складає поклін Києву, столиці всієї України». Тому з такою великою емоційною силою поставлено у поемі Р. Купчинського проблему українського братовбивства у першій світовій війні, породжену розчахнутістю українських земель між імперіями, в епізоді, де чути з-під землі «жалібні голоси», «голоси братів»:

Одні з них разом з нами в бій
Пішли, а другі проти нас.
Одних і других вів наказ
катів: царів і цісарів,
І на невилъну смерть завів.
Тепер вони в одній могилі
В братнім обняті з нами чають
На воскресення ясні хвилі:
Не так для себе, як для краю!! [10, с. 10]

Історично доконаним фактом біографії Д. Вітовського є те, що саме він, а не генерал Мирон Тарнавський командував збіркою волею стрілецтва. Тому розподіл ролей у творі Р. Купчинського зумовлений об'єктивністю історії – на поклик Духа полковника виходять усі стрільці з могил, бо ж це під його впливом «стрілець виростав до громадянського ідеалу». Тому постать головного героя поеми – Д. Вітовського символізована до рівня «нерозтраченої віри у перемогу, яка неодмінно ще буде» [16, с. 29].

З Образом Дмитра Вітовського у поемі «Великий день» пов'язані історіософські почування і передчуття її автора, який у період політичного песимізму в Галичині, по-своєму намагався не лише пізнати причини поразки українців у національно-визвольній боротьбі початку ХХ ст., але й окреслити перспективи національного оздоровлення. Сама поема була написана у таборі інтернованих у Тухолі 1920 року, а видана 1921 року у Львові. Отже, побачимо, що в плані історіософських і етнопсихологічних оцінок свого буремного часу Р. Купчинський передчув, випередив ті гасла, що стануть «пробоевими» у 30-х роках для генерації «полум'янооких пасіонаріїв» (О. Забужко). Він буде в авангарді пошуку відповіді на питання про причини наших історичних невдач. Він теж вбачатиме їх у хибах національного характеру українців – як це згодом, але з середини 20-х років і впродовж 30-х ХХ ст. артикулюватиметься у працях В. Липинського, В. Яніва, Д. Донцова, поезії Є. Маланюка.

Цей час зафіксує нові спроби психологічного портрета українця, які виходять з практичної цілі відповісти на політичні потреби дня, на витворену ситуацію, щоб потім, вивчивши вдачу і поступово змінюючи її недоліки, змінити ситуацію, стати на рівні вимог дня. З'являються праці, що сприяють активному розвитку української етнопсихології, яка до цього часу ледь жевріла у різних працях історичного та етнографічного характеру. 1926 року у Відні з'являються «Листи до братів-хліборобів» В. Липинського, які він написав упродовж 1919–

1926 років, книга Д. Донцова «Націоналізм», що вийшла у Львові 1926 року. 1935 року на Першому українському конгресі прозвучала доповідь Я. Яреми «Українська духовість в її культурно-історичних виявах»; виходить книга Дарії Віконської «За силу і перемогу» (1938), а також «Призначення України» Юрія Липи (1938). У працях засуджено психологічний комплекс національного поразенства в українській душі, наголошено на плеканні волонтаристських первнів. На цей період припадає інтенсивний розвиток історіософської поезії: Є. Маланюка, Ю. Дарагана, О. Стефановича, О. Теліги, О. Ольжича.

Наприклад, В. Липинський, керувався тезою, що для правильної побудови держави необхідне перевиховання української нації як спільноти. У цьому його підтримував і Д. Донцов. Основною рисою українського характеру В. Липинський вважав індивідуалізм, а небезпекою – брак підпорядкування, стихійний нахил до всякого індивідуалістичного анархізму і різної отаманщини, а також надмірну емоційність. «Надмірною чутливістю при пропорціонально ослабій волі та інтелігентності пояснюється теж дразливість на дрібниці і байдужість до дійсно важніших речей, яких відрізнити від дрібниць не вміємо. Всі наші одушевлення зі слізьми, молитвами і «всенародніми» співами проходять так само скоро і несподівано, як скоро і несподівано вони появляються» [11, с. 426]. Тому не розвинулися в Україні дисципліна, послух, громадянська солідарність, здатність до жертви і самопожертви. Причини недержавності він вбачав у геополітичному розташуванні, у слабості на Україні того войовничого типу, який має стихійні хотіння до завоювання влади, а також у відсутності ідейності, що вимагає «своїї реалізації ціною зусилля, а іноді й жертв» [11, с. 422].

У своєму «Націоналізмі», осмисленому як система нового світогляду, яка мала б прийти на зміну старому, Д. Донцов зробив подібні, як і В. Липинський, висновки щодо української духовності. Корінь лиха, на думку Д. Донцова, – у занепаді вольовості і в ідеалі спокою як життєвому стилі українців, що переходить в ідеал краси. Ідеал краси «не в стримлінню до здобуття, а в тузі за ідилією, за збереження того, що є» [6, с. 129]. Справжнє для нього – «краса вічного руху, поезія здобувця, твердих м'язів і твердої волі», а нетерпиме – надмірна неагресивність, ворожість до війни, пацифізм, а також життєва позиція українця-обивателя, для якого власні потреби є важливішими за міць держави. Виклад поглядів Д. Донцов продовжив і в наступних своїх творах, при чому, як з'ясував В. Янів, «він злагіднює понуру картину дійсності протиставленням сучасності минулому, але в сумі всі зроблені констатації тільки підтвердять попередні досліди» [21, с. 28].

Для Д. Віконської, авторки книги «За силу і перемогу», «увесь український альтруїзм, охота допомагати іншим, породжені культом слабих, витвореним на основі відчуття власної слабкості. Українська людина – “задивлена в дрібні успіхи душевної амбіції, ... нездібна до справжнього творчого гніву ані до глибокої творчої радості, не здібна обурюватися ані захоплюватися цілою істотою, не здібна до одержимої любові, що одна у парі з холодним розумом дає непереможну силу доконати на вигляд недосяжного, нездібна врешті до героїчного відчування життя, яке задля великого діла нехтує особистим,

“малим”» [21]. І таку «малість» української людини Д. Віконська пояснює з погляду українського історичного досвіду, тобто багатовіковою неволею нашого народу.

Поема «Великий день» Р. Купчинського певною мірою підсумовує його військовий досвід, відрізняючись настроєво від поезії власне більшим волонтаризмом, сталевістю, хоч «умаєння» стрілецької поезії, і поезії Р. Купчинського у тому ж числі, квітами і ліризмом, задивлення у красиве – це радше підсвідомі спроби у момент катастрофи хоч би в такий спосіб утвердити свій терен, відновити у хаосі війни суголосність із «ментальним камертоном», «частоти» якого випромінює національне слово, мелос, орнамент. У творі розгорнуто концепцію героїчності – як рису рядового солдата, військової маси, і, що особливо важливо, як питомий прояв провідництва. Невипадково твір присвячено «Чесним Провідникам Народу». Тут Р. Купчинський суголосний Є. Маланюкові, оскільки працює на витворення традиції «пошани до визначних особистостей», без якої не може витворитися традиція, що грає таку велику роль у вихованні Нації, в накресленні її історичних завдань і шляхів.

І на вимогу грядущого дня створеним художнім образом Р. Купчинський утверджує волонтаристські первні у концепції вождя, акцентує на войовничості, але жертвовності образу:

І я пішов у першій лаві,
На бій смертельний на пролом.
Не задля почесі чи слави!
Але на те, щоб на селом,
Щоби над тим селом нещасним,
Де царювала Чорна Доля
Заграла сьйвом сонця ясним
Воля! [10, с. 12]

Головний герой здатен навіть на більше – задля добра України він готовий віддати найцінніше, що має людина – власну чисту безсмертну душу:

«Я перекув з кайдан мечі!
Я втишив стони та плачі
Я пхнув народ на шлях обнови.
...Я все віддав, що тільки міг;
А ще віддам і розкіш раю
За вас дітей, братів моїх
За Тебе, Рідний краю»!! [10, с. 13]

Апофеозом вибраності Д. Вітовського як народного чільника є сходження з небес Архангела Михайла: «Руками скверними не смій / Діткнути вибранця небес, / Бо він созданий для чудес» [10]. Р. Купчинський вводить його до пантеону українських вождів як продовжувача їхньої героїчної постави та української лицарської традиції – «Остряниці і Гуні, Дорошенка і Мазепи» [10]. Текст твору виразно демонструє на прикладі образів Дмитра Вітовського та Четаря, Трубача і загалом стрілецького війська співвідношення «вождь–маса», в

якому природною, навіть необхідною для військової (національної) спільноти є категорія провідника, вождя, котрий кермує нею, опікується як Наставник і Батько, вступаючи в ідейну взаємодію із концепціями національної еліти Д. Донцова і В. Липинського. Можна сказати, що власний військовий досвід Р. Купчинського допоміг йому відчувати отой «дух часу», що відкриває нові ідеї в умах різних людей. Отже, у ліро-драмо-епосі Р. Купчинського, як згодом у поезії українського резистансу 40–50-х років ХХ ст., такі «піднесені, осяяні святістю, беатифіковані, глорифіковані образи провідників – це і психологічний захист, оберіг у деструктивній ситуації війни – фізичної, і психологічної (за рахунок пропаганди противника) – ці постаті творять український егрегор, єдине силове поле через одноосібний чи сукупний (у вигляді сім'ї, нації, держави і т. д.), контакти із енергетичним полем Всесвіту, перетворюючись на ангелів-охоронців душ українських воїнів, рятуючи останніх від зомбування» [22, с. 168]. Рятуючи від сумнівів, малодушності, страху, від «внутрішньо-особистого» ворога, від Духа Черні.

Можна сказати, що письменник інтуїтивно в конкретному текстовому втіленні ідеї національного вождя вивів його питомі риси, що згодом будуть артикульовані на сторінках «Книги спостережень» Є. Маланюка: те, що вождь «завжди є національним “завтра”», що часто мучиться з національним “передучора”, має властивість ... “бути вогнищем, що скупчує в собі всенародні почування, ... моральні силові лінії народу”, є носієм “невичерпної моральної енергії”, котра притягає до нього “збірну енергію мас”».

Морально-етичне протистояння Духа половника Вітовського і Духа Черні у поемі – художнє втілення амбівалентного ціннісно-полярного поєднання на рівні «ми–вони», що наявне, з одного боку, у суспільствах, що протиставляються, а з іншого логічно схематизує протиріччя в межах однієї спільноти, що має розв'язок як герой – антигерой. Невипадково, Дух Черні, наче тінь, скрадається за Духом Вітовського, є його моральним та історичним, точніше історіософським антиподом.

У проекції на сучасність усусусівської генерації це протистояння прочитують як проблему «віри і зневіри», на думку І. Приходько [14], Н. Кулеші [8], Т. Салиги [16], – «Чи не намарно пролили свою кров Січові Стрільці, чи не даремними були жертви усіх борців за Волю України?!» [16, с. 29]. Однак Дух Черні у творі не є лише алегорією національної зневіри конкретного історичного періоду. Зрозуміло із тексту твору, що це дух нечистий, злий, навіть демонічний. Адже ж Мужика і Сина, за їхнім відчуттям, «нечиста сила привела» до місця суперечки героя й антигероя. Він підступно випробовує Дух Вітовського, спокушає. Спосіб організації сюжетного епізоду спокушання Д. Вітовського апелює до поетичного досвіду великого посередника Р. Купчинського, І. Франка, зокрема його безсмертної поеми «Мойсей». До речі, І. Франко присутній у творі через інтертексти зі знаменитого його славню «Не пора» – гаслом «нам пора для України жити». У поемі Р. Купчинського Архистратиг Михайло проголошує «Кажі для краю жити їм, / Не тільки умирати» [10, с. 38]. Ремінісцентною є розмова Духа полковника Дмитра Вітовського із Духом черні як демоном спокуси – за прикладом розмови Мойсея із демоном пустелі Азazelем.

Ім'я антигероя «Дух **Черні**» поширює семантичні межі його символічності,

актуалізуючи досвід української історії доби Руїни. Своїм твором Р. Купчинський встав у той літературний шерех, що осмислює значення явища черні для українського національного характеру – не в сенсі простого народу, низів суспільства, що було споконвіку, а в значенні духовно обмеженого середовища, маси, верстви, позбавленої високих помислів і бажань. Останнє закріпила в літературному контексті «Чорна Рада» П. Куліша, присвячена однойменним подіям 1663 року у Лівобережній Україні через соціально-демагогічні впливи на низове козацтво та чернь (селян та міщан), що мала тоді право голосу, та, відповідно, через їхню підтримку образу кошового І. Брюховецького як захисника інтересів народу його було обрано гетьманом «під тиском московського війська». Він проводив відверто промосковську політику, яка принесла важкі наслідки для України, оскільки поглибила тут російські впливи. І хоч у першому українському історичному романі П. Куліша М. Костомаров відзначав «и могущество и слабость духовной жизни народа» [7, с. 195], цей твір є, напевно, першим, де звучить проблема національної меншовартості і на рівні ватажка, і на рівні підпорядкованої йому маси.

Пізніше з'явиться роман «Апостол черні» О. Кобилянської з 1926 по 1928 роки у празькій періодиці, а окремим виданням – 1936 року у Львові [20, с. 101]. Герой твору Юліан Цезаревич уособлює концепцію подолання «духовного мужицтва», зародки якої Р. Чопик простежив ще в оповіданні О. Кобилянської «Через кладку» (1911 року). «Україна поспрагла героя. Вона поспрагла його. Мужа, що відімість завдані їй кривди, що здолає волею долю, подасть взір трибу “проти ситуацій”. Мужа, що переможе» [20].

«Нарід чи чернь» – сакраментально прозвучить вічне питання українства у публіцистичному нарисі Уласа Самчука 1941 року у Києві: «при першому погляді на дійсність це питання не дає нам спокою. Воно врізається в нашу свідомість, воно переслідує нас ... Хто ми? Нарід чи чернь? Нарід чи маса?.. Організована, свідомо, вигране на збірну одиниця, чи юрба без'язиких і безликих постатей? Величезна маса живих людиноподібних істот 1941 року по народженні Христа не розуміє і не усвідомлює в собі двох дуже важливих і основних первнів (елементів): людську гідність і національну свідомість» [18, с. 57].

А у 60-х роках на еміграції уже філософськи осмисленим це питання трансформується у «Книзі спостережень» Є. Маланюка як комплекс малоросійства, національного пораженства, «не цілого» українства. І ось у цьому ряді – поема Р. Купчинського, ідеї якої повніше розкриваються у сюжетних зіткненнях Духа Черні із дійовими особами – Стрільцями, Сином, Мужиком.

Якщо Дух Д. Вітовського у поемі – Апостол Волі, то Дух Черні – апостол Неволі, духовного рабства. Останній реально виявляє себе жаским сміхом власне в той момент, коли Дух Вітовського виголосив свій звіт про те, що не топчеться вже більш ні людська, ні національна гідність:

...Я з вістями до вас наспів;
...Немає вже кордонів,
Що нас ділили!
Немає вже законів,
Що нас давили!

Немає вже рабів,
 Панів, царів та цісарів!
 Немає вже кайдан, ні ран, ні стонів,
 Є тільки вольний край свободного народа!
 Є тільки клич розкутих мільйонів:
 «Свобода!!» [10, с. 15]

Якщо вищенаведений уривок сугерував УСІМ радісно-святоточний настрій, то після того, як «святоточну тишу проред глумливий, а зловіщий сміх» [10], у поганому передчутті німіють інші діячі твору. Ритмічно рядки із повторами у поемі стали усіченими, уривчастими – ніби це напружений стукіт стривоженого серця – саме так автор передав високу емоційну напругу, драматизм ідейного протистояння:

– Хтось засміявся!!
 – Живий, чи дух?!..
 ЧЕТАР
 – Ні то живий, і ні то птах,
 Бо сміх ударив, як обух,
 А в серці жаж!..
 ВСІ за ним
 – А в серці жаж! [10, с. 16]

До речі, у поезії О. Бабія «На нашій Голгофі» наявний образ черні антитетичний образів Народу-Христа, символізує духовний підступ, зраду. А в поемі «Остання офіра цісареві» поет конкретизував поняття як внутрішню, негативну властивість сутності народу, подібно до Р. Купчинського: «Ми вже вольні, та в нас дух раба, / Що для себе кує сам окови» [1, с. 184]. Очевидно, конкретика історичної катастрофи налаштовувала на подібні націософські рефлексії.

Автохарактеристика Духа Черні на прохання Д. Вітовського про самоідентифікацію зухвала і впевнена – він вважає себе «паном цих гір і цих долин»: «народу твого син!» Житло його там, «де серце б'є!». А далі у тексті – антистрофа Духа Черні на «звіт» Духа Д. Вітовського:

Кордони є!
 Проклони є!
 І стони є!
 І є царі та цісарі!
 І є пани та нуж дарі
 І море горя та недолі!
 Немає тільки волі!! [10, с. 16]

Бачимо, як Р. Купчинський будує інтригу боротьби Духа Черні, яка полягає в притлумлюванні тих «умов та рефлексів» національного інстинкту, що є, за Є. Маланюком, «в нормальній, незмалоросійщеній психіці кожного сина свого народу» – а це «чорне-біле, добре-зле, вірне-невірне, чисте-нечисте, Боже-диявольське» [12, с. 235]. Адже в малоросійстві ці рефлексии редукуються до

розмірів мужицької арифметики.

У результаті наполегливого наступу Духа Черні, що ще й силою залять діє на військовиків, вони «чим раз то більше зневірюються ВСІ» і втрачають правдиві національні орієнтири: «Полковнику! Кайдани чуть! Кого ж нам слухати, кого ж?!» Найбільше затьмарення національної, історичної пам'яті тих, що з могил встали на поклик Д. Вітовського, – зневіра у його провідництві, у тих цінностях, асоційованих із його постаттю. Морально нищачи Полковник в очах УСІХ, Дух Черні таким способом деструктуризує військо, позбавляє центру цю громаду, тобто розпорошуючи єдність, якоюсь мірою демонізує її: «Не вір провідникам, як псам, / Найбільший вожд собі ти сам!»; «Не дайте віри ви йому / Бо він ваш край завів у тьму!» Маса у поемі остаточно зазомбована, луною в її устах звучать повтори фраз Духа Черні: «ВСІ: – Завів у тьму».

Адже, як зазначав Є. Маланюк, насмішкувате ставлення до національних святощів і вартостей є одним із прямих способів досягнення «занику історичної пам'яті народу» [12, с. 235]. Духові Д. Вітовського, що символізує у поемі і національну пам'ять українства, суджено викрити злочинну малоросійську суть Духа Черні. Прикметно, що його словесний бій є ще одним прикладом протиставлення цінностей головних антагоністів твору:

– Ти Остряницю й Гуню дав
Під шибеничний стовп!
Ти Брюховецького підняв
На спинах п'яної товпи!
Ти Дорошенка понизив!
Мазепу кляв як бунтаря!
В Переяславі ти завив:
«Волим під батюшку-царя!»
І найновіші всі твої
Я знаю вчинки скверні... [10, с. 17]

Гнівна інвектива побудована на прізвищах українських козацьких ватажків, що є антиподами відвертому малоросу Брюховецькому. Особливо важливим є називання імені І. Мазепи, адже Р. Купчинський, як і воїн-уєнерівець Є. Маланюк, вбачає у «мазепинстві» «нещадне демаскування», «найрадикальніший лік саме на малоросійство. Бо що ж є Мазепинство, як не чинна свідомість Нації і інстинктивно зв'язана з тією свідомістю політична і мілітарна **воля** Нацією **бути**» [12, с. 239]. З іменем І. Мазепи асоціюють і боротьбу за «молоде покоління, яке мало бути вільне від скаліченості батьків-сучасників». Також у монументальній картині обудження Духа старовини із поеми «Гуцульський курінь» О. Бабія окремим символічним мазком «Над Бугом бродить дух Мазепи, / ... З німих могил посеред збіжжя / Воскресло давне Запоріжжя...» [1, с. 191].

Але Дух Черні зачарував, зневолив військо Д. Вітовського, яке «наче в сні», зазомбоване, повторюють за демоном і втілення духовної суверенності Дух Дмитра Вітовського, як Франків Мойсей, переживає мить зневіри:

– А може й так!?! Я відійшов...
І довго спав.

Народ зморився і пропав!...
Пропала марно юна кров!! [10, с. 18]

Зокрема, Є. Маланюк зауважив, що для плекання національного інстинкту важливі два чинники – час і обставини. Стрілецьке покоління частково цим володіло, тому Р. Купчинський виводить двобій героя і антигероя на рівень генераційний. Так у дію вступають Мужик (тобто селянин) і Син.

Син – це прозрілива, навіть візіонерська алегорія наступного покоління українства, тих «полум'янооких пасіонаріїв», що прийдуть наприкінці двадцятих, у тридцятих та сорокових роках, тобто і у близькому і дальшому майбутньому.

Мужик – алегорія того українства минулого, що було уражене комплексом національної меншовартості, що перебувало на рівні «мужицької арихметики» (Є. Маланюк). Він приховує своє українство – він «тутешній». Авторські ремарки «Мужик хитрун і трус», стурбований лише одним-єдиним «ковбасним» (І. Приходько) питанням:

– Нехай би вже хто будь прийшов!
Коб нам давав потрохи дров!! [10, с. 18]

Позиція Мужика спричинює короткотривалий тріумф Духа Черні, внаслідок якого ним опановуються УСІ, і засліплені, забувши про попередні, ще за життя, звияти, проклинають Дух Д. Вітовського.

Однак на авансцену на противагу антитезі виходить теза, антигероеві (Мужик) – герой у тілі і душі, Син Мужика. Він найперше впізнає Д. Вітовського, і з цього моменту змінюється рух персонажних впливів, повертаючись на круги своя.

Син витримує словесний двобій із Духом Черні, це його духовна ініціація. До речі, ритмічно і фразово, синхронно за формою і антитетично за змістом відповіді Сина актуалізують попереднє самоозначення Духа Черні, однак відновлюють правдиві національні рефлексії, таким способом нейтралізуючи головного антигероя:

– Куди вас вів –
– На Київ і на Львів!
– А де зайшли!
– Згубили все, а що знайшли?!
– Велику міць!
– В людях?1
– В грудях!! [10, с. 19]

Прокидаються від чорної помани ЧЕТАР і ВСІ, адже Син переконав, що оті жаскі звуки «зі світа» – це не кайдани, а спроби звільнитися від них. Цікаво, що в репліках Сина проглядають передчування Р. Купчинського майбутніх донцовських тез. І є навіть спроби примирити ті крайнощі української натури – красу і силу, що їх протиставлятиме Д. Донцов і заперечуватиме одну – красу і породжений нею ліризм:

Не ніч, а день

Бо там горить святий огонь,
Що стопить міць душевних пут!
Чому ще досі не стопив?! –
Бо в нас були ще маловіри,
Яких огонь не обхопив!
Які воліли звуки ліри
Від грому сурми боєвих!
Тепер огонь горить і в них! [10, с. 19]

Постпозиційне звернення Архистратига Михайла до Сина розкриває той літературний простір, що живив дух Р. Купчинського в процесі творення поеми, надихав його, сповняв оптимізмом та надією у повоєнних двадцятих роках. Адже чимало реплік Духа Черні, що викривають ментальні гріхи українства на шляху історичного поступу, – брак провідництва, почуття національної ущербності, – виринуть на схилі літ Р. Купчинського – у його «Терпких думках» – не як ідеологія літературного персонажа, а як болісна правда українського, але радянського часу, що значно відставав від його мрій 20-х років. Останній монолог Архистратига має значення апострофи, послання до рідного народу, в якому звучить і голос автора твору, і голос Франковий – із «Прологу» до його «Мойсея» у спільному для обох фінальному фрагменті геополітичних візій України. Індикаторами «присутності» прототексту І. Франка є Карпатські гори, Кавказ, інтонації віри в будучину українців поряд із попередньою фіксацією на об'єктивних мінусах нації, ствердження цінності пролітої крові в ім'я свободи.

У І. Франка:

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вбережешся Бескидом,

Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі.

У Р. Купчинського:

Настане час, блаженний час,
Затихне брязкіт збруй...
І кликне до Карпат Кавказ:
«Вартуй! Вартуй! Вартуй!»

І кликне Сян до Чорних Вод,
Понад веселий край,
А ті до Припетських болот:
«Чувай! Чувай! Чувай!» [10, с. 20]

Хоч ані ритмічно, ані строфічно та способом розгортання думки обидва твори не тотожні, є підстави говорити про зв'язок між ними на ідейному рівні, на рівні погляду адресанта на свою землю, мовби з висоти пташиного польоту, –

коли у полі зору широко закроений обрій, та на рівні творчого задуму Р. Купчинського, що проявляється організаційно. Адже перша частина Пролога власне і присвячена тим рисам українства, з яких і виріс Дух Черні із поеми Р. Купчинського: «записано в сусідів бути гноєм, / Тяглом у поїздах їх бистроїзних? // Невже повік і ділом буде твоїм / укрита злість, облудлива покірність / Усякому, хто зрадою й розбоєм / Тебе скував і заприсяг на вірність...» В І. Франка апострофа до рідного народу є прологом до поеми, у Р. Купчинського – її закінченням. На розгортання націософської думки Р. Купчинського суттєво вплинуло його бойове минуле і поточний історичний момент – поразка у битві, але ще не у війні. Тому увиразнено у його творі два історичні духовні центри України, як це було у час першої світової війни, – Київ і Львів: «заграє дзвін, Софії Дзвін / У Києві старім, / І вдарить тон о небосклон / Як той весняний грім! // І Юр у Львові задрижить / Від дзвонів і пісень.../» [23, с. 20] І саме тому у монолозі Архистратига зафіксовано у поетичний спосіб стратегію майбутньої національно-визвольної боротьби, де знову ж таки прозирає на рівні інтертекстуальної взаємодії авторитет І. Франка. Звернемось до тексту Р. Купчинського:

А як хоч клаптичок землі
Возьме котрий з народів,
То ти на клаптичку оттім
Виховуй Валенродів [10, с. 20].

Згадане як загальна у поемі власне назва валенрод – це відлуння поеми А. Міцкевича «Конрад Валенрод», що була осмислена у резонансній статті І. Франка «Поет зради», де в український суспільний простір вносився, осмислюючись, валенродизм як певна поведінкова парадигма боротьби. Головною метою Валенрода в умовах окупації Литви тевтонцями, який свідомо йде на співробітництво із ворогом було при слушній нагоді завдати йому нищівного удару і знищити задля незалежності свого народу. Навіть остання строфа із поеми Р. Купчинського містить поклики на «Пролог» до Франкової поеми «Мойсей»:

І Юр у Львові задрожить
Від дзвонів і пісень
І всьому миру возвістить
Про Твій Воскресний День,
Преславна наша Україно!!! [10, с. 20]

Як і колись І. Франко, Р. Купчинський «вірить в силу Духа *І в день воскресний* твого повстання».

«Великий день» має всі ознаки драматичної поеми – на рівні формальному і змістовому. Віршований твір пронизаний ремарками, що інформують про динаміку емоційних перетворень Д. Вітовського у ідейних зіткненнях із іншими персонажами – Духом Черні, Жовнірами, Салдатами, Мужиком, Сином. Більше ремарок, які б свідчили про більшу кількість актів, аніж один, і були «означенням

місцевості, інколи опису місцевості, де відбувається дія», немає. Є лише вступна ремарка, подана у віршованій формі, що конкретизує місце дії і виводить на кін головних антагоністів конфлікту – полковника Д. Вітовського і Духа Черні. А далі Д. Вітовський постійно присутній на авансцені твору, саме він «викликає до дії» інших персонажів – Трубача, Четаря, фактично усіх полеглих на Маківці військовиків, – і стрільців, і австрійців, і «салдатів», окрім Сина і Мужика, яких задіяв Дух Черні, та Архистратига Михайла, що як божественна сутність, виконав відповідну статусові функцію «бог з машини». Є ще одна ремарка, з допомогою якої розпочинається в межах єдиної дії епізод розмови Духів із людьми. Практично дія у поемі єдина, не піддається членуванню на окремі акти, є радше однією сценою, розгорнутою навколо Духа полковника Д. Вітовського, що властиве драматичному етюдowi, «невеликому за обсягом одноактному віршованому чи прозовому драматичному творowi». Як драматична поема «Великий день» за обсягом не надто великий твір, однак має інші відповідні зазначеному жанрові властивості – «внутрішній динамічний сюжет, драматизм світоглядних та моральних принципів за відсутності панорамного тла зовнішніх подій». На користь драматичності цієї поеми працюють і часті означення її як драматичної поеми-«містерії».

З іншого боку, етюдність передбачає «життєвість епізоду», що характери дійових осіб лише окреслені, а події зображені статично. У нашому випадку «життєвість епізоду» неможлива, оскільки маємо містичне зіткнення «і живих, і мертвих, і ненарождених», і святих, характери фонових персонажів справді лише окреслені. Однак характеротворення моральних антагоністів твору, Духа полковника Д. Вітовського і Духа Черні, а наприкінці і Сина, – виразне, динамічне, повне завдяки антитетичному принципу побудови твору на персонажному рівні як герой-антигерой, на рівні організації тексту – в монологax, та полемічних діалогax та полілогax – як строфа та антистрофа. Отже, варто зупинитися на дефініції твору як драматична поема, однак враховувати і названі властивості драматичного етюдa. Можливо, матиме право на існування окреслення твору як «мала драматична поема», адже ж у літературознавчій практиці є такі приклади подібного термінотворення, як «маленький роман» (Г. Тарасюк), «маленька трагедія» (О. Пушкіна).

Успішно Р. Купчинський використав можливості жанру драматичної поеми у розкритті актуального героїко-політичного змісту твору, його історіософських, націософських сенсів. Свідомість Р. Купчинського – українського січового стрільця в історичний момент національної безнадії спровокувала його як письменника звернутися до теми героїчного здвигу стрілецтва на горі Маківці. В адоруванні хронотопу (Маківка, перше листопада) поеми у творі спостерігаються інтертекстуальні зв'язки зі стрілецькою літературною творчістю: топос могили (новела Д. Вітовського «Звіт, ліро-епічний етюд О. Бабія «На Маківці»), мотив «листопадового зриву» (із поемою О. Бабія «Гуцульський курінь»). Містерійний рівень драматичної поеми Р. Купчинського дав змогу встановити її літературні зв'язки із новелістичним етюдом Д. Вітовського «Звіт» на рівні спонуки до написання, на рівні прототексту, що дав певну «схему» епізоду «вставання з могил», в якому Р. Купчинський оригінально сконструював фабулу. Зауважимо,

що мотив «вставання з могил» є до певної міри «вічним» для стрілецької поезії, адже наявний у багатьох, наприклад, у типологічно спорідненого з Р. Купчинським М. Матіїва-Мельника («Паде поживклй лист») із О. Бабієм у цьому мотиві. Художня парадигма образу Д. Вітовського охоплює концепцію героя, провідництва, ідею соборності України. Окрім того, образ у конфліктних лініях із Духом Черні, солдатами, Сином, мужиком вміщує націософські рефлексії Р. Купчинського, що ґрунтуються на його військовому досвіді, і в них він випереджує етнопсихологічні концепції Д. Донцова, Ю. Липи, Є. Маланюка, В. Липинського, і є близьким у наголосі на волюнтаристських рисах українства, потребі національної еліти, сталевості українського характеру. Через образ Духа Черні Р. Купчинський продовжує літературне осмислення проблеми української історичної традиції національного поразенства, котра йде від «Чорної Ради» П. Куліша. В її розгортанні автор типологічно близький до історіософських оцінок Є. Маланюка (комплекс малоросійства). Через образ сина і образ Архистратига Михайла втілюється візіонерський рівень цієї поеми-містерії – авторське, з відстані часу бачимо, що історично правильне, бачення майбутнього покоління 30-х років, отих полум'янооких пасіонаріїв, як О. Теліга, О. Ольжич, вояки і поети УПА.

Оскільки жанрово твір функціонує на межі драматичної поеми і драматичного етюдa, запропоновано характеризувати його як маленьку драматичну поему відповідно до літературознавчої практики.

Список літератури

1. *Бабій О.* Гуцульський курінь / О. Бабій // Стрілецька Голгофа : Спроба антології / упорядник, автор вступної статті і приміток Т. Ю. Салига. – Львів : Каменяр, 1992.
2. *Бабій О.* На Маківці / О. Бабій // Стрілецька Голгофа : Спроба антології / упорядник, автор вступної статті і приміток Т. Ю. Салига. – Львів : Каменяр, 1992.
3. *Вітовський Д.* Звіт / Д. Вітовський // Стрілецька Голгофа : Спроба антології / упорядник, автор вступної статті і приміток Т. Ю. Салига. – Львів : Каменяр, 1992.
4. *Вітовський Д.* Маківка / Д. Вітовський // Стрілецька Голгофа : Спроба антології / упорядник, автор вступної статті і приміток Т. Ю. Салига. – Львів : Каменяр, 1992.
5. *Горак Р.* Дмитро Вітовський / Р. Горак // Дзвін 1992. – № 1–2. – С. 130–142.
6. *Донцов Д.* Націоналізм / Д. Донцов. – Львів : Нове життя, 1926.
7. *Зеров М.* Українське письменство XIX ст. : Лекція XXXVI. Куліш «Чорна Рада» / М. Зеров // Зеров М. Українське письменство XIX століття. Від Куліша до Винниченка (Нариси з новітнього українського письменства). Статті / М. Зеров; упорядник і науковий редактор О. Баган. – Дрогобич : ВФ «Відродження», 2007. – С. 194–201.
8. *Кулеша Н.* Роман Купчинський – речник українського Січового Стрілецтва / Н. Кулеша // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника. НДЦ періодики; ред. кол. : М. М. Романюк (відп. ред.) та ін. – Львів, 1995. – Вип. 2.
9. *Купчинський Р.* Маківка / Р. Купчинський // Слово : збірник українських письменників : Література. Мистецтво. Критика. Мемуари. Документи. – Едмонтон : Об'єднання українських письменників «Слово», 1978. – Зб. 7.

10. *Купчинський Р.* Великий день. Драматична поема / Р. Купчинський. – Львів : Друкарня Ставропігійського Інститута, 1921. – 22 с.
11. *Липинський В.* Листи до братів-хліборобів / В. Липинський. – Нью-Йорк : Булава, 1954.
12. *Маланюк Е.* Малоросійство / Е. Маланюк // Маланюк Е. Книга спостережень / Е. Маланюк. – Торонто, 1966. – Т. II.
13. *Маланюк Е.* На невчасну тему / Е. Маланюк // Маланюк Е. Книга спостережень. Проза / Е. Маланюк – Торонто, 1966. – Т. 2. – С. 353–358.
14. *Приходько І.* Роман Купчинський / І. Приходько // Приходько І. Творчі портрети українських письменників ХХ ст. : посіб. для вузів і шкіл / І. Приходько. – Тернопіль : РВВ упр. по пресі, 1993.
15. *Роздольська І.* Мотив змисборства в українській поезії резистансу першої половини ХХ століття / І. Роздольська // Матеріали Всеукраїнського наукового семінару «Феномен текстовості у сучасній культурі» (3–5 травня 1997 р., Львів). – Молода нація. – 1997. – № 5. – С. 132–140.
16. *Салига Т.* Бард української пісні... і не тільки бард... / Т. Салига // «Муза і меч» : національний рух у фольклорних та літературних джерелах : збірник наукових праць. – Львів, 2005.
17. *Салига Т.* Дмитро Вітовський / Т. Салига // Стрілецька Голгофа : спроба антології / упорядник, автор вступної статті і приміток Т. Ю. Салига. – Львів : Каменяр, 1992.
18. *Самчук У.* Нарід чи чернь? / У. Самчук // Улас Самчук : УСЕ для школи. Українська література. 11 клас. / автори-упорядники А. Жив'юк, Н. Паскевич. – К. : Всеуито, 2001. – Вип. 2. – С. 57–58.
19. Українські січові стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнаткевича та ін. – Репринт. Відтворення з вид. 1935 р. – Львів : Слово, 1991. – 160 с.
20. *Чопик Р.* Очікуючи Його. Ольга Кобилянська : від Царівни – до Цесаревича (не-роман) / Р. Чопик // Чопик Р. Переступний вік (українське письменство на зламі ХІХ – ХХ ст.) / Р. Чопик; відп. ред. Є. Нахлік. – Львів; Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1998. – С. 62–113.
21. *Янів В.* Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів. – Мюнхен, 1993.
22. *Яремчук І.* Під знаком вогню : Генетичний контекст та естетична природа поезії УПА : монографія / І. Яремчук. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 211 с.

DRAMATICAL POEM «BIG DAY» AS RESULT OF PERSONAL AND NATIONAL EXPERIENCE

Marta Melnyk

*Lviv University of Internal Affairs,
26, Gorodocka Str., Lviv 79007, Ukraine*

There is viewed drama poem Big Day in context of national struggle of Ukrainians. The author analyzes main ideas of poem and its historical connections. There is demonstrated possibility of using the genre as the way of describing of actual senses.

Key words: national problem, the empire, Pan-Slavism, statehood, national consciousness.

ДРАМАТИЧЕСКАЯ ПОЭМА «ВЕЛИКИЙ ДЕНЬ» КАК ПЕРЕСЕЧЕНИЕ ЛИЧНОГО И НАЦИОНАЛЬНОГО ОПЫТА

Марта Мельник

*Львовский университет внутренних дел,
ул. Городецкая, 26, Львов 79007, Украина*

Рассмотрена драматическая поэма «Великий день» в контексте национально-освободительной борьбы украинского народа. Автором проанализированы основные идейные составляющие произведения, его связь с историей. Продемонстрирована успеваемость использования возможности жанра драматичной поэмы Р. Купчинским в раскрытии актуального героико-политического содержания произведения, его историософских, нациософских смыслов.

Ключевые слова: национальный вопрос, империя, панславизм, государственность, национальное сознание.

Стаття надійшла до редколегії 17.02.2011

Прийнята до друку 15.03.2011

